

Až na dno blahobytu

Jan Keller: **Až na dno blahobytu** (Ke společenským kořenům ekologické krize). Nakladatelství Hnutí Duha, Brno 1993.

Publikací Jana Kellera *Až na dno blahobytu* přesahuje environmentální hnutí svou původní roli - pouhou ochranu životního prostředí: má ambici obsadit roli prominentního mluvčího tématu. Jde o titul, který se liší od odborných i k široké veřejnosti se obracejících ekologicky zaměřených publikací.

J. Keller předkládá pozoruhodný sumář hesel a témat, v nichž se odkrývá krizovost pozdně moderního světa. Autor ví, co chce říci a umí to sdělit věcně, působivě, s ironií a sarkasmem. Umožňuje nám rozhovor o budoucnosti aniž dovolí upustit se zřetele, že jsme uprostřed katastrofy.

Neinventarizuje, ale diagnostikuje. V pozornosti je ekonomický růst a jeho propojení s mechanismy tržní ekonomiky, pasivní demokracie a konzumním stylem života v podmínkách nadměrné centralizace.

Míra obecnosti, na níž se Keller suverénně pohybuje a radikálnost závěrů není bez inspirativní síly a intelektuální přitažlivosti; konsekvence i některá zjednodušení vzbuzují obavy. Radikálnost je zde cenou za to, že autor nezůstává uvězněn v teoretických paradigmattech průmyslové společnosti zaměřené na produkci zboží. Kellera koncentrace na otázku, proč mife ohrožení neodpovídají protiopatření a nemilosrdné odkrývání sebedestruktivních mechanismů vyčleňuje publikaci z dosavadní produkce.

Sociolog a historik Jan Keller si počíná jako radikální ekolog, nezůstává vězet v paradigmattech průmyslové společnosti, proto je jeho kritika kritikou víceméně zřetelných iracionálních sil dosavadních forem racionalizace. Nemůže mu tedy jít o pouhou rekonstrukci pojmu pokrok či masová demokracie, pouhou ochrannou strategii, soustřeďuje se na otevření nových perspektivních cílů, na základě nového porozumění fundamentu. Volba před kterou stojíme, říká Keller, je osudová: „*pokud se nezřekneme blahobytu, máme možná ještě šanci sami nějak dožít, budoucí generace takovou šanci mít nebudou. Pokud se proti blahobytu postavíme, může to zničit tržní systém v jeho dnešní podobě, zcela jistě to způsobí legitimizační krizi pasivní demokra-*

cie a pochopitelně to zruší možnost praktizovat v masovém měřítku konzumní styl života“ (s. 13-14). Od tohoto fundamentálně ekologického imperativu (zrušit neudržitelný systém dřív než sám propadne agonii) se odvíjí tematizace a slovník.

Na malém prostoru se zde shrnují a radikalizují témata, která jsou součástí diskusí o krizi moderny, o postmoderně, krizové společnosti, ale současně je pod záštitou ekologického imperativu dovádí i k řešení. Případný výčet souhlasu či nesouhlasu zde nemá velký význam, čtenář tím stejně není zbaven alternativy rozhodnout se sám a při tomto rozhodování nejde o málo.

Spor mezi stoupenci a odpůrci trhu, spor o míru a způsob regulace a kontroly, o korektivní mechanismy Keller provedl do roviny, kde nás mají zajímat „*pouze ekologické souvislosti a ekologické dopady obou stanovisek. V čem se liší stanovisko peněz a stanoviska úřadu z hlediska přírody?*“ (s. 87). B. Moldan v publikaci *Ekologie, demokracie, trh k témuž tématu* sumarizuje: „*Pokud v sobě pravidla tržního hospodářství zahrnují ekologická kritéria a principy, jsou dosud jediným fungujícím předpokladem trvale udržitelného vývoje*“ (s. 51).

Keller se naopak, koncentruje na odkrytí mechanismů zablokováním řešení: „*Ani vláda úřadu (byrokracie) není ovšem schopna zohlednit ve svém rozhodování naprostou výjimečnost přírody, nedokáže ji*

ani odlišit od ostatních objektů svého rozhodování... Byrokratický úřad je proto naprosto nevhodným nástrojem pro řešení problémů ekologického typu, tedy problémů, jejichž nevyřešení nepřináší trvalé zajištění a status, nýbrž zánik celého systému“ (s. 88-89).

Sociolog a historik J. Keller a filosofující sociolog V. Bělohradský, oba s příklonem k politologii, diametrálně jinak hodnotí známou firmu McDonald's. Pro Kellera je McDonald's místo, kde se nám in nucleo předvádí iracionalita a mechanismy blížícího se planetárního zániku. Na případu McDonald's dokumentuje relativnost potřeb, nepřírozenost konzumu a utrpení přírody. Pro Bělohradského naopak, je „*neutrální mcdonaldizovaný prostor místem, kde vzniká planetární občanská společnost z lidí stejně vytržených ze svých tradic a ze svého životního kontextu*“ (V. Bělohradský: *Hamburger, džiny a demokracie*. Chvála mcdonaldizace světa. *Respekt*, 24.-30.1.1994, s. 14).

V době „ideových repríz“ (O. Marquard) je Kellera publikace „*Až na dno blahobytu*“ pozoruhodným svědeckým úsilím načrtnout perspektivy principiálních změn a předložit působivý a mobilizující koncept ekologickému hnutí. Fundamentální ekologická tematizace otevírá všední den průměrného občana velkým otázkám, stimuluje odpovědnost člověka za sebe i celek. Stává se takřka konfesí - médiem nového porozumění i základům lidské společnosti: V tom je její síla, ale i nemalé úskalí.

Jan Kamarýt, Oldřich Ševčík

Ekologické motivy vo výtvarnom umení

„*Veda a umenie ako tvorivé činnosti človeka predznamenávajú dobu tak, ako seizmograf cillivo zachytáva podzemné chvenie skôr, než sa zreteľne prejaví na povrchu Zeme pred našimi zrakmi.*“

(D. Doricová: úvod v katalógu)

Tieto slová otvárali výstavu **Ekologické motivy vo výtvarnom umení**, ktorá sa uskutočnila r. 1987 v ambite Považskej galérie v Žiline ako sprievodné podujatie k medzinárodnému trienále EKOPLAGÁT. Cieľom výstavy bolo prvýkrát predstaviť ekologicky orientovanú tvorbu z oblasti voľného výtvarného umenia na Slovensku

v hlbšej časovej sonde. V komornom priestore boli vystavené práce autorov strednej a mladej generácie, ktorí si na prelome 60. a 70. rokov medzi prvými začali uvedomovať dôležitosť ekologického myslenia. Bolo to v čase, keď väčšina z nás tieto problémy nielenže nevnímala, ale ani o nich netušila. V tvorbe vystavujúcich autorov

boli ekologické otázky prítomné v polohe konkrétnej sociálnej kritickej adresnosti i vo všeobecnejšej filozofickej nadčasovej rovine vzťahu človeka a prírody a prežitia všetkého živého. Diela mali podobu konceptu, land-artu, akcií i maľby, plastiky, grafiky a kresby.

V septembri 1994 sa v Galérii M. A. Bazovského v Trenčíne uskutočnila ďalšia podobne zameraná výstava pod názvom **Identifikácia v priestore a čase**, ktorej spoluosporiadateľom bola Spoločnosť pre trvalo udržateľný život v SR a ČR. Komisárkou slovenskej časti bola Danica Lovišková, českú kolekciu pripravil Jiří Hůla. Úvodné texty v katalógu okrem komisárov napísali Mikuláš Huba a Josef Vavroušek. Celkom vystavovalo 14 slovenských a 12 českých výtvarníkov.

Pohľad dvoch výstav na tú istú problematiku nám umožnil čiastočne sledovať vývoj v tomto smerovaní výtvarného umenia na Slovensku a obohatil ho tentoraz aj o poznanie z oblasti českej kultúry. V slovenskej časti vystavovali nielen autori z roku 1987 - J. Bartusz, J. Dorica, M. Huba, V. Hulík, M. Kern, J. Meliš, R. Sikora, D. Tóth - pribudli mená D. Fischer, O. Laubert a z mladších D. Janec, T. Kaplán, I. Mosný a J. Valuška. Mladí autori obohatili kolekciu o objekty a inštalácie, ale jej významové ťažisko naďalej zostalo v tvorbe strednej a staršej generácie.

Česká časť vystaveného súboru sústredila najmä autorov z oblasti severných Čiech. Najvýraznejšie miesto medzi nimi zaujali mladí absolventi Pedagogickej fakulty UJEP v Ústí nad Labem. V dielach českých autorov získal sociálne a spoločensky viac adresný a expresívnejší pohľad slovenských umelcov paralelu meditatívnejších úvah o ľudskej existencii a o bytí ako o východisku a základe pre identifikáciu človeka v jeho živí na Zemi a so Zemou a nájdenie princípu spolužitia.

Krátku informáciu o zaujímavej a prínosnej výstave zakončím myšlienkami komisárov z katalógu.

„Téma nás upozorňuje na to, že záchranou prírody poskytujeme šancu i na záchranu pre nás, rehabilitáciu našich postojov vytvárame možnosť i na zachovanie existencie ďalších pokolení“ (Danica Lovišková).

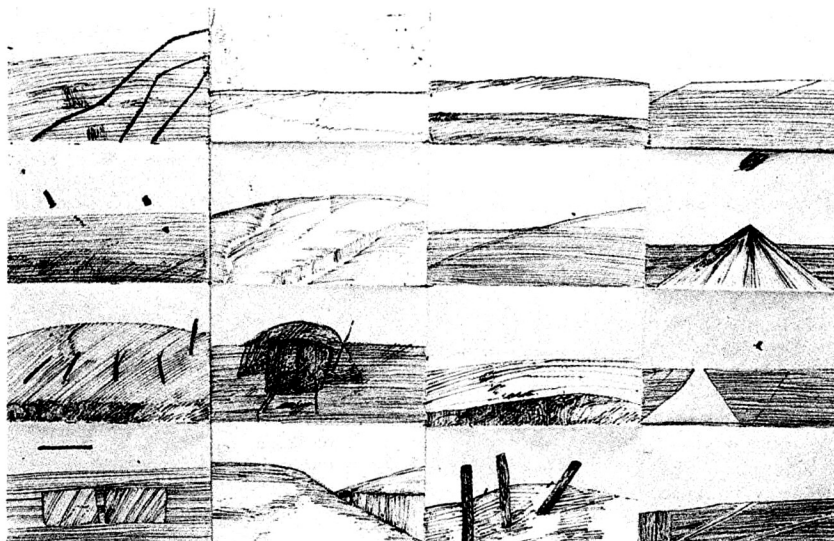
Slová Jiřího Hůla charakterizujú českú kolekciu, ale majú i širší, všepjatnejší význam:

„Dobrou odpoveď na večné otázky - kto, odkud a kam - může být rytmus stébel obilí a trav, dráha padajícího listu, bladi-

na sněhu se stopou ptáčího křídla, důlky vybloubené v ledu sluncem a deštěm, opakování bodů a čar, struktura křivek a linií. Sply-

nout s přírodou, vrátit se navždy domů se nakonec povede každému.“

Dana Doricová

Peter Joachim (ČR): Bez názvu. Kresba, 1988. Z výstavy Identifikácia v priestore a čase v Galérii M. A. Bazovského v Trenčíne, 1994.

Juraj Meliš: Les života. Z výstavy v Považskej galérii v Žiline r. 1987.

